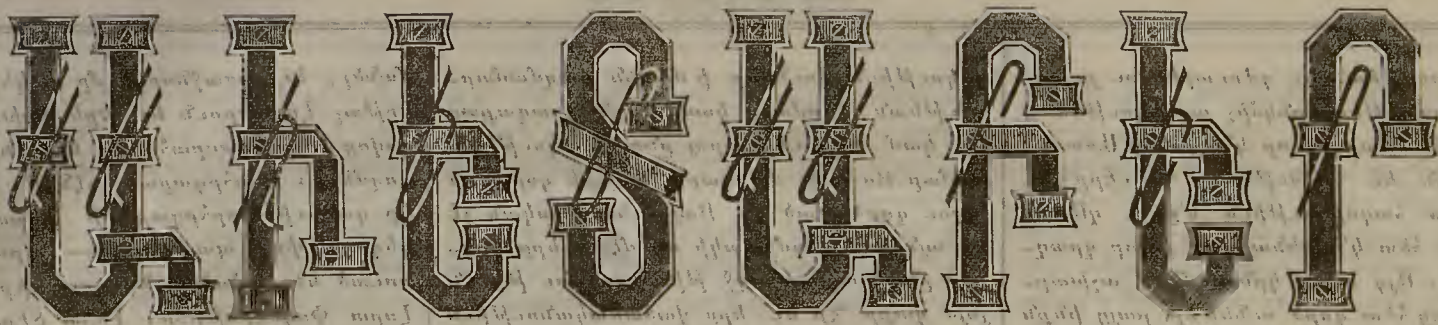

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ, ԸՆՏԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՀԱՏՈՐ 44.

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ, ՅՈՒՆԻՍԵՐ 17, 1891

ԹԻՒ 3.

ԲՈՂԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

	ԵՐԷՆ
Աստուծոյ Մեզ Տուած Դասերը	17
Դժուարին Գործի Դարման	17
Ուղեորութիւն ՍԱՆՊԵՐ	18
Հրեայք Եւրոպայի Մէջ	19
Մահու Պատիժ Երկտրականութեամբ	20
Հետախու Եւ Կորա Դարմանը	20
Թղթակցութիւնք	
Տխուր Խոտովանութիւն (Ոտանաւոր)	21
Յուշեկք Աղ-Հիւարայ (Թիւարի)	21
Արեւելեան Որբանոցի Յամին 1890 Օգոստոս	
Թիւն Ընդ Թուրքիական Եւրոպական	22
Աղբեր	22
Հանգէս Քաղաքական	23
Արժէք Դրամաց	24

ԱԻՏՏԱԲԵՐ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ. Կը իրատա-
րակաւ ամեն Շաբաթ օր:
Տարեկան գինն է ամեն տեղւոյ համար
1¹/₂, մեց ամսեայն 3³/₄ Կէսիսիյէ, կան-
խիկ, եւ հաւոց 30 փարս: Թղթատարի
ծախսը խմբագրութեան վրայ է:

Խմբագրութեան, բաժանորդագրութեան եւ
թղթատարութեան պատկանեալ ամեն գրու-
թիւնք պարտին ուղղուիլ առ Մ. Ս. Ս.
Պարնըմ, Ամերիկացի Խան, Կ. պոլիս:

Ամերիկայի Միտինոսքոց Ընկերութեան Կողմանէ,
Զ. Բ. ԿԻՐԻՆ, ԱՐՏՕԵԱՏԵՐ
Հ. Ս. ՊԱՐՆԵՐԵՄ, ՏԵՐԵՆ-ԽԱՐԱԳԵՐ

ԱՍՏՈՒԾՈՅ ՄԵՋ ՏՈՒՄԾ ԴԱՍԵՐԸ

Թերեւս երբեմն հակամիտութիւն կ'ու-
նենանք ետ երթալու այնպիսի դա-
սու մը պատճառաւ զոր Աստուած
տուած է յառաջ տանելու համար
զմեզ: Բայց հոգեւոր իրաց մէջ յաճախ
պարտինք երթալ Գէտ է Գէտ, որպէս զի
Գէտ է Գէտ երեւնի, ճիշդ ինչպէս բարձր
լեւան մը դադաթը հասնելու համար
պարտինք երբեմն վար իջնել, որպէս
զի յետոյ վեր երեւնի: Ինչ պիտի խոր-
հէիք եթէ ճանապարհորդ մը, որ կ'եր-
թայ մեծ քաղաք մը ուր գործ ունի,
ընդարձակ երկրէ մը անցած ժամանակ
ամայի դաշտերու և ժայռուտ լեռներու
հանդիպելով ըսէր, «Այս լինելու չէ
այն քաղաքին ուղիղ ճամբան. անկա-
րելի է որ այնպիսի քաղաքի մը ճամ-
բան այս անապատին մէջէն և կամ
այս լեւան վրայէն անցնի» կամ եթէ
սապէս տրամաբանէր, «Եթէ այս լինէր
ուղիղ ճամբան, անշուշտ աւելի շահե-
կան վայրերէ պիտի անցնէի, և ա-

ւելի գեղեցիկ դաշտորէից պիտի հան-
դիպէի» Այս մարդը յիմարացած
պիտի համարուէր, եթէ ճամբուն շա-
հեկան չլինելուն համար այլ ևս չշա-
րունակէր իւր ճամբորդութիւնը: Բայց
աւելի անխորհուրդ և յիմարական ըն-
թացք մը կը ցուցնէ քրիստոնէայ ճա-
նապարհորդը որ, երբ աղօթքը բեռ
մը կը թուի իրեն և Սուրբ Գրոց ըն-
թերցումը՝ անհրապոյր պարտականու-
թիւն մը, երբ իւր անձը «տրամութե-
նէն կը հալի» և «հոգին կը փակչի»,
կամ կը թախաւի մթութեան և փո-
թորկի մէջ և կամ ժայռուտ լեռներու
վրայ, կ'ըսէ ինքնիրեն, «Ուղիղ ճամ-
բուն մէջ չեմ. այս չիրնար լինել Աս-
տուծոյ ճամբան» Պարտականութեան
ճամբան է Աստուծոյ ճամբան. բայց
այն զգացումները, որք իրենց գոյնը
կուտան այն ճամբուն և զայն չոր ու
ամայի կը ցուցնեն, եւ անկատար և
երկմիտ սրտի մը զգացումները:

ԴժՈՒՍԱՐԻՆ ԳՈՐԾԻ ԴԱՐՄԱՆ

Բաղմաթիւ մարդիկ ստիպուած են իրենց
ապրուստին համար ամբողջ տարւոյն մէջ
շարունակաբար աշխատիլ, եւ քիչ անգամ
պատահութիւն կ'ունենան հանգիստ վայե-
լելու բայց միայն երբ կ'աւարտեն իրենց
առօրեայ գործերը: Այս մարդիկ ընդհան-
րապէս յոյժ տաժանաբար կ'աշխատին եւ քիչ
անգամ կը զբաղին հաճելի գործերով: Գրեթէ
միակ հաճոյքը, զոր կը վայելեն իրենց աշ-
խատութեան ժամանակ, կը կայանայ յայտն
թէ նոքա գիտեն որ իրենց գործը ինքնին
անհրաժեշտ է եւ իրենց ապրուստի մի-
ջոց պիտի լինի: Գործաւորին առօրեայ
աշխատութիւնը, որ կը կայանայ էսպէս
նոյնն եղող գործերը եւ կարգ մը պար-
տականութիւնները ամէն ամիս կատարելու
մէջ, կը լինի ճանձրալի եւ տաղաւալի:
Մարդ մը կրնայ ինքզինք այլ տեսակ
ճանաչութիւն ընելու պարտաւորեալ հա-
մարիլ, եւ իւր կամաց զօրութեամբ ինք-
զինքը վարժեցունել զուարթութեամբ կա-
տարելու այդ գործը: Բայց յաճախ նորա
գործը կը պարունակէ փոքր ինչ կամ գրե-
թէ ոչինչ որ լինի կը թիչ կամ յարմար
միտքը կազդուրելու եւ սիրտը զուարթա-
ցունելու: Հաւատարիմ գործաւորը կրնայ
աստիճան մը գոհունակութիւն զգալ տես-
նելով թէ լաւ աշխատած է եւ իւր օրականը

չարած: Ճարտար գործաւորը կրնայ աս-
տիճան մը հաճոյք զգալ տեսնելով իւր շի-
նած առարկային գեղեցկութիւնը կամ կա-
տարելութիւնը: Սակայն դարձեալ ճամբորտ
է թէ այս կենաց անհրաժեշտ գործոց մեծ
մասն է տաղաւալի եւ ճանձրացուցիչ, եւ
քիչ անգամ սիրտը կ'ուրախացունէ եւ հո-
գին կը բարձրացունէ:

Աշխատութեան միօրինակութեան եւ շա-
րունակ աշխարհային գործով զբաղելէն յառաջ
եկած ստորնացուցիչ հետեւանայ պատճառաւ
մարդոյ հոգին սփոխանաց եւ փոփոխութեան
կը ցանկայ: Բեռնակիրը, քարահատը, մեքե-
նագէտը, գործաւորը, գրագիրը եւ տոմարա-
կալը, գերատկուհին եւ սպասուհին, աշ-
խարհային գործոց մէջ ծառայող ամէն ան-
ձինք իրենց կենաց ընթացքին մէջ կը կա-
րօտին այնպիսի կազդուրիչ գործութեան մը
զոր չեն կրնար գտնել իրենց առօրեայ աշ-
խատութեան մէջ: Կը կարօտին այն հան-
գրստեան որ յառաջ կ'ու գայ երբ նոյն
մտաց խորհուրդները բոլորովին կը փոխ-
ուին: Նոքա պարտին իրենց խորհուրդ-
ները, զգացումները եւ նպատակները սոսկ
նիւթական աշխարհէն վեր բարձրացունել
դէպի հոգեւոր կենաց եւ հոգեւոր գործոց
աշխարհը: Մարդ չկրնար աճիլ իմաստու-
թեան, սիրոյ, հաւատոյ եւ յուսոյ մէջ,
եթէ իւր բոլոր ուշադրութիւնը նուիրած
է շահախի կամ մարմարի գործածութեանց,
գործարանին տարադնւրուն, հարստութիւն
զիջելու, կամ ուրիշ ո եւ է սոսկ աշխար-
հային զբաղմանց: Մարդոյ հոգին ունի այն-
պիսի պէտքեր զորս չկրնար գոհացունել
նիւթական ո եւ է տաղաւալ: Ունի նաեւ
ճշմարտութեան, գիտութեան, սիրոյ, աստ-
ուածային կենաց մէջ աճելու ընդունակու-
թիւններ որք չեն կրնար զարգանալ ո եւ է
արհեստական զբաղմամբ:

Նա, որ զմարդ ստեղծեց եւ նմա տուաւ
աշխատութեան բաժինը որպէս զի սա իւր
ապրուստը ճարէ իւր ճակատին քրտինքով,
երբեք գիտաւորութիւն չունէր որ մարդ
իւր ձեռքը եւ միտքը աշխարհային գործոց
տալով մեքենայի մը նման լինէր եւ կոր-
սնացունէր կամ ստորնացունէր իւր բնու-
թեան բարձրագոյն մասը: Աստուած մարդոյ
չնորհած է ճշմարտութեան եւ անտուածաշա-
տութեան գիտութիւն, որպէս զի նա սփոխանք
գտնէ ֆիզիքական եւ մտաւոր աշխատու-
թեանց պատճառաւ ճանձրութեան եւ յոգ-
նութեան մէջ, եւ որպէս զի նորա միտքը
ընդարձակուի, սիրտը զօրանայ եւ նորա
առջեւ բացուի ուրախութեամբ, յուսով
եւ օրհնութեամբ ի հոգեւոր աշխարհ մը:
Կրօնքը անտուածային զարման մ'է աշ-

խարհասիրութեան եւ գծուարին ու յարատեւ աշխատութեան ընկճիչ ազդեցութեանց համար։ Այն մարդը, որ կ'ընդունի Աստուծոյ սիրոյն եւ գլխութեան հրաւերը եւ Աստուծոյ հետ հաղորդութիւն կ'ընէ, զկատուած իւր հետ կ'ունենայ իւր բոլոր զբաղմանց մէջ։ Այդ անձը կրնայ միշտ աշխարհային իրաց հետ գործ ունենալ, բայց ինքն ապահով է աշխարհաւէր լինելէ։ Փոխանակ միշտ իւր խորհուրդները բեռնակրութեան գործին կամ մեքենական պարտականութեանց տալով՝ վեր կը բարձրացունէ իւր միտքը առ Աստուծոյ եւ առ այն ճշմարտութիւն որ յաւիտեանս կենդանի է։ Այս կերպիւ մարդոյ հոգին կը ստանայ կազմութեամբ որ բոլոր սովորական աշխատութիւնները կը դիւրացունէ եւ կը թեթեւցունէ։ Թէեւ մարդոյ մարմինը եւ միտքը յոգնած եւ բեռնաւորուած լինին ծանր հոգերով եւ յարատեւ աշխատութեամբ, նորա հոգին Աստուծով կը գտնէ սովորանք որով մասնակից կը լինին մարմինը եւ միտքը։ Քար կոտորելու գործը, գծուարագոյն եւ ամենէն ծանձրալի աշխատութիւնները, իրեւ Տէրոջմէ որոշուած գործ ընդունուելով, կ'ազնուանան եւ հաւատարմաբար կը կատարուին իրեւ զնա փառաւորելու միջոցներ։ Այն մարդը որ Աստուծոյ հետ հաղորդութիւն կ'ընէ, թէեւ նուազագործաւոր մը լինի նա, Աստուծոյ կողմէ ընթերցելով, կիրակին սուրբ պահելով, ազօթելով, աստուածային պաշտամանը եւ Աստուծոյ ժողովրդեան ընկերութեանց մէջ ներկայ գրտնուելով՝ իւր շուրջը եղողներէն վեր պիտի բարձրանայ եւ յարաբերութիւն պիտի հաստատէ երկնից բնակչաց հետ։ Այսպէս երբեմն աղքատագոյն դասերու մէջ կը գրտնենք այնպիսի մարդիկ որք ծանր եւ շարունակաւ գործեր կատարելու հարկադրեալ լինելով հանդերձ՝ ունին հոգեւոյ ճշմարիտ ուրախութիւն, անկեղծ հաւատք յԱստուծոյ եւ քաղցր առնչութիւն Աստուծոյ։ Այս աշխարհի հոգերը նուաստացուցած կամ ստորնացուցած չեն գնոսա։ Որդոյ Մարգոյ հետ կը քալին։ Իրենց պարտականութիւնները կը կատարեն այնպէս որպէս թէ Աստուծանային կը տեսնեն, եւ ամէն բանի մէջ կը ջանան հաճոյ լինել նմա։ Այս պատճառաւ, երբ մինչեւ իսկ ամենէն պարզ եւ կոշտ գործեր կը կատարեն, կ'ունենան մտաց եւ սրտի ընդարձակութիւն, գեղեցիկ վարք, եւ կը պատրաստուին երկնային աշխարհի ընկերութեան համար։ Եթէ կ'ուզենք որ մեր յարաբերութիւնը նիւթական իրաց հետ, եւ մեր առօրեայ ֆիզիքական աշխատութիւնը մեզ չպատճառեն ծանձրոյթ, նուաստութիւն եւ տաղուկ, պարտիւք ընդունիլ այն խոստումը զոր Տէրը ըրած է միշտ մեր հետ լինելու։ Պարտիւք խնդրել նորա ներկայութիւնը եւ ընկերակցութիւնը այն ամէն շաւիղներուն մէջ յորս կը քալենք, այն ամէն աշխատութեանց մէջ զորս պէտք է կատարենք։ Պէտք է ամէն գործ կատարենք նորա փառաց համար։ Յայնժամ բեռը պիտի թեթեւնայ եւ ամէն ինչ պիտի նպաստէ մեզ՝ փառքով Աստուծոյ թաղաւորութիւնը մանկելու։

ՈՒՂԵԻՈՐՈՒԹԻՒՆ ՅԱՆՎՂԻԱ

[Խմբագրական]

9.

Ստոյգ չկրնար գիտցուիլ թէ արդեօք աշխարհ այժմու Լոնտոնի չափ մեծ քաղաք տեսած է երբեք, վասն զի բաւական տե-

ղեկութիւն չունինք ի մասին բազմամարդութեան Հոռոյ, կամ ուրիշ քաղաքաց եւ կամ նիւուէի որոյ ընդարձակութեան համար Յոլլան մարգարէ այնչափ զօրաւոր լեզու գործածած է։ Բայց հաւանական չէ որ այնպիսի ժամանակի մը մէջ, երբ երկրի բնակչաց ամբողջ թիւն այժմու թիւէն յոյժ փոքր էր եւ երբ վաճառականութիւն եւ ճարտարագործութիւնը քիչ զարգացած էին, այնչափ բազմութիւն մարդոց միացեալ լինէր միակ քաղաքի մը վարչութեան ներքեւ որչափ այժմ կը գտնուի ընդ իշխանութեամբ բրիտանական ոստանին Լոնտոն քաղաքագետին։ Լոնտոն յամի Տեառն իբր 1700էն ի վեր, յորում սկսաւ գերազանցիկ զփարիզ իւր բազմամարդութեամբ, եղած է Եւրոպայի առաջին քաղաքը, եւ երկայն ժամանակէ ի վեր՝ նաեւ առաջին քաղաքն ամբողջ աշխարհիս։ Հուլի-թէյքըրի 1891 տարւոյ օրացոյցին մէջ կը կարդանք թէ Լոնտոն ունի իբր 420 քառակուսի մղոն տարածութիւն եւ 4,334,738 բնակիչ, այսինքն նորա բնակչաց թիւն աւելի մեծ է քան երկու յաջորդ մեծագոյն քաղաքաց բնակչաց համագումարը։ Եթէ մէկ զծի վրայ միացունին Լոնտոնի եւ արուարձանաց փողոցները, զորս կը պահպանէ մայրաքաղաքին ոստիկանութիւնը, պիտի ունենան առաւել քան 8,000 մղոն երկայնութիւն որ է հասարակածին երկայնութեան մէկ երրորդը։ Լոնտոնի բազմամարդութեան աճումը յոյժ զարմանալի եղած է։ Յամին 1600 Լոնտոն ունէր 180,000 բնակիչ, եւ ներկայ դարուս սկիզբը՝ միայն 864,033 բնակիչ, այնպէս որ Անգլիոյ մայրաքաղաքն այժմ հինգ անգամ աւելի բազմամարդ է քան թէ 90 տարի առաջ։

Նպատակ չունինք այս ահագին քաղաքին ընդհանուր ստորագրութիւնն ընել, բայց միայն պիտի նկարագրենք մի քանին այն շրջագայութեանց զորս ըրինք մայրաքաղաքին եւ շրջակայից մէջ։ Եւ նախ Ուէսթմինսթըրի կամուրջէն ճամբայ ելնելով Թէյմզ գետն ի վար ճամբորդենք Կրինիչ երթալու։ Յիշեալ կամուրջն ունի եօթն երկաթեայ կամարներ որք հատաքարէ խարխալներու վրայ հաստատուած են, եւ է Լոնտոնի գեղեցկագոյն կամուրջներէն մին։ Այս կամուրջը յարմար վայր մ'է Լոնտոնի ամենէն շահեկան վայրերը տեսնելու համար շրջագայութիւն մը սկսելու, եւ աստի ուղեւորը կրնայ լաւ կերպիւ գիտել Խորհրդարանի շէնքը որ յոյժ մօտ է կամրջին արեւմտեան ծայրին։ Խորհրդարանի շէնքն ունի երեք աշտարակներ։ Ժամացոյցի աշտարակը 318 ոտնաչափ բարձրութիւն ունի եւ միւս աշտարակներէն աւելի մօտ է կամրջին։ Ժամացոյցին ահագին զանգակը, որ ամէն ժամ կը զարնուի, իբր 10,000 քաշ կը կշռէ։ Բարձրագոյն աշտարակը, որ ունի 340 ոտնաչափ բարձրութիւն, կը կոչուի Թագուհւոյն անուամբ եւ այս այն աշտարակն է ընդ որ Թագուհին ներս կը մտնէ Խորհրդարանին նստաշրջանը բանալու կամ փակելու համար։ Խորհրդարանին այժմու շէնքը 1840ին սկսաւ շինուիլ նախկին շէնքին տեղւոյ վրայ որ հոյ ճարակ եղաւ 1834ին։ Ոմանք կը քննադատեն այժմու շէնքին ճարտարապետական ոճը, մինչ այլք մեծ հիացմամբ կը նային անոր վրայ։ Ըստ մեզ Խորհրդարանին շէնքը Եւրոպայի ամենէն հոյակապ շինուածոց մին է։ Դիւրին է Խորհրդարանի ի նիստ չգումարուած ժամանակ ներս

մտնել, եւ առաջնորդի մը ընկերութեամբ երթալ Լորտերուն եւ Երեսփոխանաց Ժողովոց Խորհրդարանները եւ շէնքին ուրիշ կողմերը։ Խորհրդարանի շէնքին ճիշդ քովը կը գտնուի Խորհրդարանի Հրապարակը — գեղեցիկ փոքր պարտէզ մը — յորում կանդնուած են արձաններն Լորտ Պիքընսֆիլտի, Լորտ Փարմէրսթընի, Լորտ Տէրպիի, Սըր Ճորճ Քէնինկի եւ Սըր Ռոյէրթ Փիլի որոց բոլորն եւս նշանաւոր նախարարապետներ էին։ Սոյն հրապարակին հարաւային կողմը կը գտնուի Ուէսթմինսթըրի Աբբայարանը, որոյ վրայ պիտի խօսինք ուրիշ ժամանակ, եւ հրապարակէն քանի մը քայլ դէպ յառեւմուտս կը գտնուի Սէյնթ Ճէյմսի հասարակաց պարտէզը, յորում կը գտնուի փոքր լճակ մը եւ որ գեղեցիկ դրօսալայր մ'է։ Այս պարտիզին միւս ծայրը կը գտնուի Պըքինկհէմի պալատը ուր կը բնակի Թագուհին Լոնտոն եկած ժամանակ։

Սակայն մենք մեր շրջագայութիւնն սկսանք Թէյմզ գետէն դէպ ի վար նաւարկելով։ Ծոգենաւով 1 բէննի (20 փարս) փոխարէն կարելի է բաւական տեղ ճամբորդել, բայց Կրինիչ երթալու համար պէտք է 2 բէննի վճարել։ Կ'անցնինք 6 կամրջաց ներքեւէն որոց նշանաւորագոյններն են Վաթէրլոյի կամուրջը եւ Լոնտոնի կամուրջը։ Վաթէրլոյի կամրջին քով գետը իւր ընթացքը կը փոխէ հիւսիսէն դէպ յարեւելս, եւ քիչ մը եւս ճամբորդելով կ'անցնինք Սոմերսէթ Հաուսի եւ Թէմիլըի քովէ որոց երկուքն ալ կը գտնուին գետոյն հիւսիսային եզերաց վրայ։ Սոմերսէթ Հաուս կը պարունակէ քաղաքապետութեան պաշտօնասենեկաց մէկ մեծ մասը. եւ այն կարգ մը շէնքերը, որք Թէմիլը կը կոչուին, կառուցուած են Թէմիլը առնաւանդաւ ապկանքներէ։ Այս ասպետները կը վերաբերեն զինուորական կարգի մը զոր Խաչակիրք հաստատած էին յերոսապետ։ Թէմիլը հին ժամանակ շինուած է, եւ 1346է ի վեր կը գործածուի իրեւ իրաւագիտական վարժարան։ Թէմիլը քովէ անցնելէ քիչ ետքը կը գրտնուինք գէմյանդիման Սք. Պոզուսի մայր եկեղեցոյն, որ թէեւ գետոյն եզերքէն քիչ մը հեռի կը գտնուի, սակայն դարձեալ փառաւոր տեսարան մը կը պարզէ մեր աչաց։ Արդարեւ սոյն մայր եկեղեցին նշանաւորագոյն շէնքն է ի Լոնտոն, եւ Հոռոյ Սք. Պետրոսի մայր եկեղեցիէն եւ Միլանի մայր եկեղեցիէն ետքը աշխարհի ամենէն ընդարձակ եկեղեցին է։ Սք. Պոզուսի եկեղեցոյ գմբէթին գեղեցկութիւնը կը համարուի անդուգական։ Սոյն մայր եկեղեցւոյ շինութիւնն սկսաւ յամին 1673 եւ աւարտեցաւ յամին 1710, եւ ճարտարապետն էր Սըր Քրիսթոֆըր Բէն։ Գմբէթին վրայ կանգնուած խաչը գետնէն 404 ոտնաչափ բարձր է։ Այս եկեղեցւոյն մէջ կան բազմաթիւ յիշատակարաններ, որոց նշանաւորագոյնն են Ուէլլինկթընի եւ Նէլսոնի յիշատակարանները։ Վերջին կամուրջը, որոյ ներքեւէն անցանք, էր Լոնտոնի կամուրջը որ գեռ միայն 100 տարի առաջ՝ Թէյմզի վրայ ձգուած միակ կամուրջն էր, եւ տակաւին Թէյմզի գլխաւոր կամուրջն է։ 1880ին հաշուուեցաւ թէ 20,000 կառքեր եւ 100,000 հետիոտն ճամբորդներ կ'անցնէին այս կամուրջէն ամէն օր, եւ հաւանականագէտ այժմ աւելի թուով կառքեր եւ ճամբորդներ կ'անցնին։ Ուրիշ հետաքրքրական առարկայ մը, ու-

բոյ քովէն կ'անցնինք, է Աշտարակը: Քանի մը ամիս առաջ Տաշիզի Ա-Ե-Բ-Ե-Դ-Ի մէջ գրինք Աշտարակին պատկերը որ գետոյն կողմէն առնուած էր: Աշտարակը կառուցուած է բլրի մը վրայ եւ այնչափ հաստատուն է որ այնպէս կ'երեւի թէ կրնայ 800 տարի եւս կանգուն մնալ: Նախնի դարուց մէջ այս Աշտարակը կը գործածուէր թէ՛ իւրեւ ամրոց եւ թէ՛ իւրեւ բանտ: Այս շէնքին մեծ մասն այժմ թանգարանի վերածուած է ուր գրուած են հին զրահներ եւ զէնքեր, եւ սենեակներէն միոյն մէջ կը պահուին արքայական գանձերը, այսինքն նախկին անգղիացի թագաւորաց թագերը եւ գաւազանները: Բազմաթիւ հուշակաւոր քաղաքական յանցաւորներ բանտարկուեցան Աշտարակին մէջ, եւ այդ յանցաւորներէն ոչ սակաւք անդ ընդունեցին մահու պատիժը: Աշտարակին ճիշդ հիւսիսային կողմը կը գտնուի Թրինիթի Հանգստեան կոնքը որ յատկացեալ է այն ընկերութեան գործածութեան որ 1813ին հիմնուեցաւ անգղիական նաւարկութեանը քաջաբերելու համար: Խորհրդարանը Թրինիթի Հանգստեան «եղբարց» յանձնած է Անգղիոյ ծովագնաց զանուոյ լուսատանց եւ խարսխանիչերու վրայ հսկելու, եւ ուղեցոյցներ կարգելու կամ նոցա արտօնութիւն չնորհելու պաշտօնը: Այս շէնքին մէջ կը գտնուին լուսատանց եւ փրկանաւուց բազմաթիւ օրինակները: Աշտարակին մօտ կը գտնուի նաեւ Արքունի Փողերանոցը ուր առեւելքան երկու միլիոն անգղ. ոսկւոյ ոսկեղբամ եւ մեծ քանակութեամբ արծաթ դրամ կտրուեցաւ 1888ին — վերջին տարին յորում կտրուած դրամոց անդեկագիրը տեսած ենք: Կ'ըսուի թէ դրամ կտրելու համար յոյժ ճարտարութեամբ շինուած մեքենաներ կը գործածուին: Մասնաւոր աւուրց մէջ Փողերանոցն այցելելու համար հրաման կրնայ առնուիլ, բայց մենք չգտցինք անդ, վասն զի արդէն տեսած էինք Միացեալ Նահանգաց փողերանոցն ի Ֆիլադելֆիա: Աշտարակին ճիշդ դիմացը կը գտնուի Թէյմլի փաղուղեաց միւն, եւ աւելի վար կը գտնուի ուրիշ փաղուղի մը ընդ որ անցած էինք քանի մը տարի առաջ:

Լոնտոնի նաւահանգիստը, որ աշխարհի առեւտրոյն մեծագոյն կեդրոններէն մին է, կը սկսի Աշտարակէն եւ գետն ի վար կը տարածուի չորս մղոն երկայնութեամբ: Մեծին Բրիտանիոյ տարեկան ներածութեանց եւ արտածութեանց արժէքը կը հասնի 700 միլիոն անգղ. ոսկւոյ: Իր 200 միլիոն անգղ. ոսկւոյ արժողութեամբ ապրանք կ'անցնի Լոնտոնի նաւահանգիստէն, նոյնչափ ապրանք եւս Լիւլլըրիոյ նաւահանգիստէն, եւ մնացեալը ուրիշ քանի մը նուազ կարեւոր նաւահանգիստներէ: Լոնտոնի նաւահանգիստին մէջ կան բազմաթիւ աւազաններ յորս կը գտնուին հարիւրաւոր նաւեր: Եւ երբ չողկնաւոր կ'անցնէինք այս աւազանաց քովէն, անդ գտնուած նաւուց կայմերը կարծես փոքր անտառներ ձեւացուցած էին: Նաւամատոյցներուն քով կառուցուած են ահագին մթերանոցներ: Այն ուղեցոյց գրեցիք, զոր ունէինք ի ձեռին գետն ի վար իջած ժամանակ, այսպէս կը գրէր, «Ոչինչ կրնայ օտարականի մը լաւագոյն դադափար մը տալ Լոնտոնի ընդարձակ գործունէութեան եւ ահագին հարստութեան վրայ քան այցելութեան մը դէպ այս մթերանոցները որք բոլորովին լեց-

ուած են թէյի, խահուէի, չաքարի, մետաքսի, ծխախոտի, եւ ուրիշ օտար ապրանքաց մթերքներով:»

Թէյմլի այն մասին մէջ, ուր աւազանք ամենէն աւելի ընդարձակ են, գետը իւր ընթացքը կը փոխէ դէպ ի հարաւ, եւ յետոյ դարձեալ ետ դառնալով դէպ ի հիւսիս թերակղզի մը կը կազմէ: Սոյն թերակղզւոյն դիմացի կողմը՝ գետոյն հարաւային եզերաց վրայ կը գտնուի Կրինիչ, Գետոյն ճիշդ եզերքը կը գտնուին 4 շէնքեր որք կը կոչուին Կրինիչի Հիւանդանոց: Այս անուանէն կը հասկցուի թէ սոյն շէնքերը յառաջագոյն իւրեւ հիւանդանոց կը գործածուէին: Բայց նոքա այժմ կը վերաբերին Արքունի Նաւային Վարժարանին, եւ անկար նաւաստեաց յատկացեալ է մի եւ նոյն շրջափակին մէջ գտնուող ուրիշ շէնք մը: Գլխաւոր շէնքերէն միոյն մէջ կը գտնուի նկարուց չքեղ գահիւժ մը յորում կան Անգղիոյ ծովային մեծ գիւցազանց եւ նաւային բազում պատերազմաց պատկերները: Նոյն շէնքին մէջ տեսանք այն վերաբերուին եւ բաժկոնը զորս Լորտ Նէյսըն հագած էր Թրաֆալկարի մէջ մահացու կերպիւ վիրաւորուած ժամանակ, եւ այն հրացանը եւ սուրը զորս Սուլթան Մահմետ նուիրած էր Լորտ Նէյսընի ի յիշատակ նորա յաղթութեանց միոյն: Չորս շէնքերէն մէկ ուրիշին մէջ կը գտնուի յոյժ շահեկան թանգարան մը յորում կան անգղիական զխաւոր մարտանաւուց, եւ աշխարհի տարբեր կողմերը գործածուած ամէն տեսակ նաւակաց եւ նաւային գործեաց օրինակները: Դարձեալ տեսանք այլ եւ այլ առարկաներ որք կը վերաբերէին Նէյսընի եւ Սըր Ճոն Ֆրանքլինի որ դէպ ի հիւսիսային բեւեռը մէկ ճանապարհորդութեան ժամանակ կորսուեցաւ իւր բոլոր ընկերաց հետ: Կրինիչի հարաւային կողմը կը գտնուի այն անապին հասարակաց պարտէզը յորում կառուցուած է Դիտարանը: Պարտէզին շատանալ շէնքին արտաքին մասը միայն դիտելով, վասն զի այցելուաց թոյլ չտրուիր ներս մտնել: Այս շէնքին կը հանդուրժուի տեղւոյ մը երկայնութիւնը դէպ յարեւելս կամ յարեւմուտս, նաեւ ամբողջ Անգղիոյ ճիշդ ժամանակը աստ կ'որոշուի ամէն օր, եւ կէս օրէն ժամ մը ետքը բոլոր զխաւոր քաղաքաց հեռագիր կը գտնուի: Կրինիչի երկաթուղեաւ վերադարձանք ի Լոնտոն:

ՀՐԵԱՅԻ ՆԵՐՈՊԱՅԻ ՄԷՋ

Մինչ քանի մը երկրաց մէջ Հրէից դէմ ցեղոյ եւ կրօնի մասին հին նախապաշարմունք բաւական վերցած են, ուրիշ երկրաց մէջ նոքա կ'արտաքսուին քաղաքական կեանքէ եւ ընկերութենէ: Եւ թէպէտ չեն օրէնքին անիծից ներքեւ, բայց այլ եւ այլ եղանակօք են նաւակ ժողովրդային ատելութեան եւ միջեւ իսկ բռնաբարութեան: ՅԱնգղիա եւ ի Գաղիա կարող Հրէից պատճառոր բարձր դիրքեր գրաւելը կը ցուցնէ թէ այդ լուսաւորեալ երկրաց մէջ Երթայական հաւատքին հետեւողք իրենց քրիստոնեայ բնակեցեաց հաւատար կը ներկայանան քաղաքական եւ միջեւ իսկ ընկերական կացութեան մասին: Քառասուն տարիէն քիչ աւելի է յորմէ հետէ Հրէայք ընդունեցին արտօնութիւն քուէ տալու յԱնգղիա, եւ անկէ տասը տարի ետքը ընդունեցին արտօնութիւն բազմիւ Խորհրդարանին մէջ: Եւ սակայն 1885 ին միայն էր որ Հրէից հաւատքը դաւանողներէն մին, այժմու Պա-

րոն Ռոչիլտ, Մեծին Բրիտանիոյ Լորտերուն կարգը դատուեցաւ:

Հրեայ մը ազգաւ բայց ոչ հաւատքով, Բենիամին Տիգրայէլի, Լորտ Պիքընսֆիլտ, երկու անգամ նախարարապետ կարգուեցաւ Անգղիոյ: Սերած էր խնայասէր եւ օրէնքին նախանձաւոր խառնացի Հրեաներէ, որք, թերեւս, են լաւագոյն օրինակը երթայական ընտանեաց յեւրոպա: Շատ Հրեայք բազմած են Անգղիոյ Երեսփոխանական Ժողովին մէջ, եւ բազում հրեայ օրիորդք ամուսնացած են ընկերական բարձր դրեց պատկանող քրիստոնեայ Անգլիացոց հետ: Լորտ Ռոչիլտեան ընտանիքէն: Այսպէս, կրնայ ըսուիլ թէ, դաստիարակեալ եւ կարող անգղիացի Հրեայք մուտ գտած են այդ երկրին լաւագոյն ընկերական շրջանակաց մէջ: Երեք Հրեայք եղած են Լորտ Քաղաքապետ Լոնտոնի: Սըր Հենրի Այզաքս, անցեալ տարուան Լորտ Քաղաքապետն, է Հրեայ: Քանի մը Հրեայք եւս յԱնգղիա արժանացած են դատաւորութեան բարձր աստիճաններու:

Գրեթէ նմանօրինակ բաներ կրնան ըսուիլ նաեւ Գաղիոյ Հրէից դիրքին վրայ: Նախօրէնի ժամանակէն հետէ մեծագոյն Գաղիացոցմէ մին, Լէոն Կամպէթթա, նման Լորտ Պիքընսֆիլտի, սերած էր խառնացի Հրեաներէ: Ֆուլտ, Գաղիոյ արդի կարողագոյն երեսփոխան պաշտօնէից մին, էր Հրեայ, եւ Ռոչիլտը եւ ուրիշ հրեայ դրամատուրք եւ վաճառականք ընկերական բարձր դիրք կը գրաւեն ի Փարիզ: Բայց երբ կը նայինք Գաղիայէ դէպ արեւելք, կը գտնենք ի Գերմանիա, յԱւստրիա եւ մասնաւոր ի Ռուսիա եւ ի հարաւային արեւելեան Եւրոպայ, որ Հրեայք կը մնան օրէնքին խոժոռ նայուածքին տակ: Եւ շատ երկրաց մէջ կը հալածուին իրենց քրիստոնեայ վարիչներէն եւ դրացիներէն: Գերմանիոյ այժմու կայսրը արդէն Հրէից թշնամի հանդիսացուց ինքզինք, կը մերժէ տալ անոնց պաշտօն բանակին մէջ: Բայց աստիճանք արտաքսուած են Գերմանիոյ քաղաքական պաշտօններէն: Այսու ամենայնիւ Հրէից վիճակն ի Գերմանիա՝ շատ մեղմ է բաղդատելով Ռուսիոյ եւ Լեհաստանի Հրէից վիճակին հետ: Ռուսիոյ Հրեայք պարփակեալ են արեւմտեան եւ հարաւային արեւմտեան Ռուսիոյ այս ինչ մասին մէջ որմէ անգլին անցնիլ անոնց չտրուիր թոյլ, բայց միայն եթէ ինին հանձարեղ արհեստաւորք, համալսարանաց ընթացաւարք կամ պատուաւոր քաղաքացիք: Ի Ռուսիա Հրէից թոյլ չտրուիր ժառանգել կամ գնիլ երկիր, կամ ուսումնական պաշտօններ վարել:

Եւ այժմ առաւ կառավարութիւնը կ'առջարկէ արգելիլ հրեայ վաճառականաց դուրս ելլելը այն գաւառէն ուր կը գտնուին, եւ զլանալ անոնց՝ հող վարձելու կամ մշակելու իրաւունքը: Եւրոպայի հարաւային մասին մէջ եւ մասնաւորապէս ի Ռումանիա Հրէից հետ վարձուելը կարի խիստ է: Պերլինի գահակցութեամբ պահանջուեցաւ Ռումանացոցմէ՝ քուէի իրաւունք տալ Հրէից եւ անոնց հետ արդարութեամբ վարուիլ: Բայց մինչեւ այսօր այս երկու առաջարկութեանց եւ ոչ մին ի գործ դրուած է: Այդ երկրին մէջ կը գտնուի տաւակին մեծ կուսակցութիւն մը: Ինչպէս ի Սերպիա, Պուլկարիա եւ Հունգարիա, որ թշնամի են Հրէից եւ կ'ընդդիմանան անոնց

դէմ ուղղեալ բաղում օրինաց որ եւ իցէ միոյն բարձման :

Յայտնի է թէ երկիրք ինչ համեմատութեամբ որ քաղաքակրթութիւն, նոյն համեմատութեամբ մեղմ եւ ներդաւառ ոգւով կը վարուին Հրէից հետ ինչպէս բոլոր ուրիշ ազգաց եւ գաւառութեանց հետ, վասն զի Եւրոպայի ամենէն նուազ քաղաքակրթ մասանց մէջ է որ անոնք ամենէն աւելի դառն եւ անողորմելի հալածանաց կ'ենթարկին :

ՄԱՀՈՒ ՊԱՏԻԺ ԵԼԵԿՏՐՈԿԱՆՈՒԹԵԱՄԲ

Տր. Ռ. Պ. Ռիչըրտսըն կը դատաւարտէ մարդասպան Քէմլըրի ելեկտրականութեան միջոցաւ սպանումը որ տեղի ունեցաւ ի Միացեալ Նահանգս, վասն զի նա կը հակառակի մահու որ եւ իցէ ձեւ պատժոյ դէմ : Բայց նկատմամբ այն զրոյցին թէ որովհետեւ ոճրագործը շատ չարչարուեցաւ, այդ կերպ պատիժն է անգթական, կը խօսի հետեւեալ կերպով .

Նոյն ժամանակ, մինչ կը դատաւարտենք հզօրագոյն բառերով, նուաստութիւնը եւ բիրտ անբարոյականութիւնը որ ի գործ դրուած է յանուն զիտութեան, իրաւացի է եւ ճանաւոր ըսել թէ Քէմլըր անուն մարդը չարչարանք չկրեց : Թմրութիւնը զոր ելեկտրականութիւնն յառաջ կը բերէ, ա՛յնպէս արագ կը հաղորդուի որ ցաւ չզգացուիր : Կրնամ երկու ապացոյց յառաջ բերել ի հաստատութիւն բանին : Իմ փորձառական քննութեանց միոյն մէջ, օգնականացս մին իւր իսկ անզգուշութեամբ ընդունեց ելեկտրական հարուած մը, եւ քանի մը վայրկեան մնաց զգայազրկ : Վերանուելով դրուեցաւ աթոռի մը վրայ, եւ շուտով դարձեալ ստացաւ իւր դիտակցութիւնը : Չարմանալին յաշս անոնց որք ծանօթ չեն անցեալ դարու փորձարկութեանց, սա է որ նա ոչ միայն չէր զգար ցաւ, այլ չէր զիտեր անգամ թէ երբեք պատահած էր արկած մը, եւ կը կարծէր թէ կատակ կ'ընէին իրեն հետ երբ յետոյ կը պատմէին պատահարը : Այս է առաջին դժանդուցիչ պարագան, իսկ երկրորդն է սա որ այս տեսակ թմրութեան ժամանակ, մարմինն այնպէս անզգայ կը մնայ որ վիրաբուժական գործողութիւն մը կըրնայ կատարուիլ առանց երբեք ցաւոյ զգացման : Զոր օրինակ, անգամ մը երբ խոշոր շուն մը ելեկտրական մէկ հարուածով ինկաւ անզգայ, եւ կատարեցի վիրաբուժական գործողութիւն մը — կենդանիէն հանեցի ուռոյց մը — առանց տեսնելու թէ կենդանին կը զգար թեթեւագոյն ցաւ մը անգամ : Նմանապէս զիտուած է որ կայծակնաւոր մարդիկ զգացած չեն ցաւ մինչեւ իրենց բուժուիլը : Ուստի կրնանք անտարակոյս լինել թէ զժապող Քէմլըր իսկապէս չկրեց չարչարանք :

ՀՆՏԱԽՏ ԵՒ ՆՈՐԱ ԴԱՐՄԱՆԸ

Երկու շաբաթ առաջ յիշեցինք թէ Համլինեան Բաղադրութիւն կոչուած դեղը հնտախտը բուժելու մասին զարմանալի արդիւնքներ յառաջ բերած էր ի Հունս եւ ի Համա : Տր. Համլին այս դեղին բաղադրութիւնը սորվեցաւ անգղիացի բժիշկէ մը 25 տարի առաջ, երբ հնտախտը կը ճարակէր մայրաքաղաքին մէջ, Հետագայ յօդուածը, յորում ընթերցողը պիտի գտնեն Տր. Համլինի դեղին բաղադրութիւնը, 1865ին հրատարակուած էր իրեն յաւելուած Աւստրիական Եւ Ռուս նոյնք կ'արտասպենք լեզուի քանի մը փոփոխութեամբ :

Ի. Բ. Ա. Բ.

Որովհետեւ շատ հաւանական է թէ հնտախտը (lepra) տարածուի այնպիսի տեղեր որ ճարտար բժիշկներ չեն գտնուիր, յարմար դատեցինք Աւստրիական միջոցաւ մեր կանխաւ հրատարակածներուն վրայ աւելցունել հետեւեալ տեղեկութիւններն եւս զորս դրած է փորձառու եւ ճարտար բժիշկ մը : Այս բժիշկին յիշած դեղերը եւ գարւմանման եղանակը մայրաքաղաքին մէջ գործածուելով բազմաթիւ հնտախտէ բուժուողներու մեծ օգուտ բերին, եւ վասն որոյ վստահութեամբ կրնանք ամենուն յանձնարարել սոյն դեղերը եւ դարմանման եղանակը :

Առ հասարակ հնտախտը երկու աստիճաններ ունի : Առաջին աստիճանին մէջ եղող հիւանդ մը կ'ունենայ որովայնալուծութիւն (սփ-րի-տ-ս-թ-ս) եւ կը փսխէ : Երկրորդ աստիճանին մէջ եղող հիւանդի մը կենսական ոյժը կը սպառի :

ԱՌԱՋԻՆ ԱՍՏԻՃԱՆ

Հնտախտով վարակեալ անձը նախ կ'ունենայ որովայնալուծութիւն առանց ցաւ զգալու : Բիշ ժամանակ յետոյ հիւանդին փորորքէն ելած աղտեղութիւնը կ'ըլլայ ջուրի պէս, կամ բրինձի մանր կտորներ նարուհակող բրինձի ջուրի նման, եւ հիւանդը երբեմն քիչ եւ երբեմն շատ դեղնագոյն հեղուկ մը կը փսխէ :

ԳՐԱՐԱՆ. Հնտախտէն յառաջ եկած որովայնալուծութիւնը դադարեցունելու համար լաւագոյն դարմանն է բաղադրութիւն մը որ կը շինուի հետագայ դեղերը հաւասար քանակութեամբ իրարու հետ խառնելով .

Ափրոնի ոգի (laudanum, «ֆի-ն-ը-ն-ը») .
Քափուրի ոգի (spirit of camphor, «է-ս-թ-ի-ր-ը-ն-ը») .
Խաչնդեղի ոգի (spirit of rhubarb, «է-ս-թ-ի-ր-ը-ն-ը») :

Աւստրիական շինուած բաղադրութեան չափահաս հիւանդի մը առաջին անգամ 30-40 կաթիլ տալու է : Ամէն անգամ որ հիւանդին փորը ելլէ դարձեալ տալու է նոյն դեղը նախորդ չափին վրայ 3-40 կաթիլ աւելցունելով, եւ այսպէս պէտք է շարունակել մինչեւ որ մէկ անգամ տրուած դեղին քանակութիւնը 60-80 կաթիլի հասնի, կամ մինչեւ որ որովայնալուծութիւնը դադարի :

Երկրորդ Որովայնալուծութիւնը դադարելէն ետքը եւս դարձեալ նոյն դեղէն տալու է առաջին անգամ 30 կաթիլ եւ 4 ժամ ետքը 25 կաթիլ : Եւ պէտք է այսպէս 4 ժամուան մէջ մէկ անգամ դեղը տալ ամէն անգամ առաջուան քանակութիւնէն 5 կաթիլ պակաս տալով, մինչեւ որ մէկ անգամ տրուած դեղին քանակութիւնը 10 կաթիլի հասնի :

Փոփոխութեան համար դրածն է թէ դեղին վերոյիշեալ գործածութեամբ փսխելը չդադարի, մանանեխի (խա-ր-թ-ս) խիւս (լ-թ-ս) դնելու է հիւանդին լանջոսկրին (կուրծքի ոսկր) վարի կողմը ստամոքսին վրայ : Այս խիւսը շինելու համար մանանեխի սերմին փոշին եւ քացալը իրարու հետ խառնէ եւ այս խառնուրդը լաթի վրայ տարածէ : Խիւսը հիւանդին ստամոքսին վրայ թող մնայ այնչափ ժամանակ որ չափ մարդը կրնայ դիմանալ : Բաց աստի ապուրի դրգալով մէկ կամ երկու դրգալ «է-ս-թ-ի-ր-ը-ն-ը» եւ կամ «է-ս-թ-ի-ր-ը-ն-ը» հիւանդին, եւ կամ թէ մէկ դրգալ «է-ս-թ-ի-ր-ը-ն-ը» մէջ վերոյիշեալ դեղէն 50 կաթիլ լեցունելով խառնուրդը տուր : Փսխելէն անմիջապէս

պէս ետքը տալու է յիշեալ ըմպելիները, եւ հիւանդը պառկեցունելու է կրնակին, եւ ոչ թէ մէկ կողմին վրայ :

ՀԻՄՆԱԳԻՆ ՈՒՅՆԵԼԻՔԸ. Երբ մէկը հնտախտէ բռնուի, անոր տալու է միայն բրինձի ջուր, առանց իւղոյ եւ լաւ եփած բրինձ, կամ կարմրեցած հաց եւ թէյ, եւ հիւանդը առողջանալէն ետքը երկու օր եւս այս նոյն ուտելիքը շարունակելու է :

ՀԻՄՆԱԳԻՆ ԸՄՊԵԼԻՔԸ. Հնտախտաւորը սաստիկ ծարաւ կը զգայ եւ կ'աղաչէ որ իրեն ջուր տան, բայց պէտք չէ ջուր տալ նմա : Փոքր դաւաթով պաղ ջուր շատ անգամ դարձեալ որովայնալուծութիւն յառաջ բերած է : Թող հիւանդը պաղ ջուր առնու իւր բեւրանը, եւ այդ ջրով իւր կոկորդը թրջէ, եւ յետոյ ջուրը դուրս տայ : Արաբական խէփի (շա-թ-ի-թ-ի) ջուրէն երբեմն երբեմն մէկ դրգալ թող խմէ : Այս հեղուկը պատրաստելու համար 4 տրամ արաբական խէփը 100 տրամ ջրոյ մէջ պէտք է լուծել : Սովորապէս 24 ժամուան մէջ հիւանդին ծաւաւը կ'անցնի :

ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՍՏԻՃԱՆ

Հնտախտի երկրորդ աստիճանին մէջ հիւանդին ոյժը կը սպառի : Այս աստիճանին մէջ հիւանդութիւնն աւելի վտանգաւոր է : Երբ հիւանդ մը այս աստիճանին կը հասնի, նորա ձեռքերը, ոտքերը, բազուկները, սրունքները եւ մինչեւ անգամ լեզուն եւ քիթը կը պաղին : Նորա երեսները եւ ձեռքերը կը խորշումին, մարմինը անզգայ կ'ըլլայ եւ մկանունք կը կծկին :

ԳՐԱՐԱՆ. Երկու անձինք պէտք է չին հիւանդին ձեռքերը եւ ոտքերը, բազուկները եւ սրունքները : յետոյ մանանեխի խիւս դնելու է ոտքերուն, սրունքներուն եւ ձեռքերուն վրայ, եւ կամ տաք ջրով լի շիշեր՝ մարմնոյն այդ մասանց քովերը : Ապուրի դրգալով մէկ անգամ դուստ «է-ս-թ-ի-ր-ը-ն-ը», կամ լաւ օղի տուր 15 ըրպէն անգամ մը, մինչեւ որ հիւանդին տաքութիւնը եւ զգայութիւնը վերադառնան : Թէ որ տաքութիւնը չվերադառնայ, հիւանդը կը մեռնի, որովայնալուծութիւն ունենայ թէ ոչ : Ուստի առանց ժամանակ կորսնցունելու յիշեալ պատուէրներն ի գործ պէտք է դնել :

ՏԵՆԴԱՅԻՆ ՎԻՃԱԿ

Շատ հնտախտաւորներ որովայնալուծութեան եւ փսխումին դադարելէն ետքը առաւել կամ նուազ սաստիկ ջերմ կ'ունենան : Այս եւս հնտախտին մէկ վիճակն է :

ԳՐԱՐԱՆ. Հիւանդին տաք թէյ, կամ երկցուկի (է-ս-թ-ի-ր-ը-ն-ը) թէյ տուր : Թէ որ հիւանդը շատ տկար է, 2 կամ 3 ժամը մէկ անգամ 1 տրամ «է-ս-թ-ի-ր-ը-ն-ը», «է-ս-թ-ի-ր-ը-ն-ը», կամ լաւ օղի լեցուր դաւաթ մը թէյի մէջ եւ տուր հիւանդին : Իրեւ ուտելիք բրինձի ջուր եւ բրինձ միայն տալու է :

ԳՐԱՐԱՆ. Որովայնալուծութիւն ունեցողը առանց ժամանակ կորսնցունելու դեղ առնու է, ինչ որ ալ լինի որովայնալուծութեան պատճառը : ապա՛նով ճամբան է անմիջապէս դեղ գործածել : Այս տրուած հրահանգութեանց հետեւելով շատերը պիտի ազատին :

«Լոնտոն 22 յուլիս 1865»

«Տր. Պուտի անուամբ նշանաւոր բժիշկ մը 1861ին հնտախտին Անգղիոյ մէջ ճարակած ժամանակ Անգղիոյ կառավարութեան տուաւ այլ եւ այլ հրահանգութիւններ որք մեծապէս օգտակար եղան համաճարակին տարածման առջեւ առնուլու մասին : Յիշեալ

բժշկը նոյն ախտին նկատմամբ ինձ կը հաղորդէ հետեւեալ տեղեկութիւնները .

Հնտախտը յառաջ կու գայ այն թոյնէն որ կը գտնուի հնտախտաւորի մը փսխումներէն եւ փորոտեաց աղտեղութեան մէջ . երբ որովայնալուծութիւն ունեցող հընտախտաւորին աղտեղութեամբ կ'ապականին հիւանդին անկողինը, արտաքնոցները կամ արտաքնոցի խողովակները, աղտեղութեան մէջ գտնուած թոյնը օդին հետ կը խառնուի եւ յետոյ օդէն կ'անցնի նաեւ ջուրներուն մէջ . Այս պատճառաւ հնտախտը շուտ կը տարածի . նաեւ հնտախտը կը փոխանցի, երբ հնտախտաւորին խնամ տանողները իրենց ձեռքը հիւանդին աղտեղութեան դպցունեն . Հնտախտին տարածիչն արգելելու համար հիւանդին աղտեղութիւնը պարունակող ամանին մէջ զինկի քլորուտ (chloride of zinc) եւ կամ կիրի քլորուտ (chloride of lime) գնելու է, որպէս զի աղտեղութեան հոտը ջնջուի . Եթէ այդ դեղերը չգտնուին, ղան առեալ կամ ածուխի փոշի կրնայ գործածուիլ . Հիւանդը նայողները շատ մաքուր պահելու են իրենց ձեռքերը, եւ հնտախտաւորին աղտեղի ձերմակեղէնները, անկողինի ծածկոցները եւ ուրիշ բաները այրելու է . Զրոյն միջոցաւ հնտախտէ չբռնուելու համար, ջուրը պէտք է խմելէ առաջ եռացունել .

Հնտախտով վարակեալ տեղեաց մէջ պէտք է ամէն օր մաքրել բոլոր արտաքնոցները եւ մարդկային աղտեղութեան ձամբաները յիշեալ դեղերուն միով . Ինչպէս հնտախտի նոյնպէս եւ փորհարութեան (խհալ) համար զգուշութիւն պէտք է ընել . Եթէ այս կանոններուն հոգ տարուի, հնտախտը շուտով կ'անյայտանայ .

«ՄԻԹԻՐԻԻՍ»

Նոյն փորձառու բժիշկը կը յաւելու թէ, երբ փսխելը չհաղթիր վերոյիշեալ դարմաններով, հետեւեալ լազաղորութիւնը երբեմն աւելի օգտակար պիտի լինի .

Աւիոնի ոգի (laudanum, «ֆիւ ռո-հո») . կարմիր պղպիղի երկնաջուր (tincture capsicum) .

Կոճապղպիղի երկնաջուր (tincture ginger) .

Շուշմիրի սերմի երկնաջուր (tincture cardamom seed) .

Իւրաքանչիւրէն հաւասար քանակութեամբ առնելով պէտք է իրար խառնել այս դեղերը . Այս լազաղորութիւնէն 30 կաթիլ պէտք է տալ հիւանդին մէկ անգամին, եւ եթէ ճիշդ հիւանդին փսխելէն ետքը տըրուի շատ անգամ կ'ազդէ, բայց եթէ հիւանդը դուրս փսխէ դեղը, դարձեալ կրնայ տրուիլ . Երբ այս դեղը կը գործածուի, հարկ չկայ միւս դեղին . Բայց պէտք է լաւ հասկնալ թէ այս երկրորդ դեղը պարտի գործածուիլ միայն այն ժամանակ երբ փսխելը չհաղթիր միւս դեղով .

ԽԲ. Ա. Ե. Բ.

ՅԼՔԱԿՑՈՒԹԻՒՆՔ

Տեսնիր խոստովանութիւն

Հորիզոնին վերայ վարդեր փունջ առ փունջ կը հրդեհին միահաղոյն, անմրմունջ .

Գեղոյ մրցում մ'անդ նշմարէ իմ հոգին .

Բաղձամ քաղել զայնքս ի սէր կաթողին .

Այլ չեմ կարող, եւ ընդէր .

Զի մեղսալից եմ, ո'վ Տէր .

Այդ անյատակ լրթակալոյս կամարին վերայ ո'րքան ոսկի, մարգրիտ կը վառին . Լուսոյ մրցում մ'անդ իմ աչեր նշմարեն . Ըղձամ եւ ես խոյր մի կըրել ոսկեղէն ,

Այլ չէ մարթ ինձ, եւ զիմարդ .

Զի անկեալ եմ մեղապարտ .

Այգուն այգուն յափշտակուած կը լըսեմ Սոխակներու երգն ներդաշնակ ու վըսեմ . Մրցում մ'երգոց արձագանդէ յամէն կոյս . Տենչամ ես ալ խառնել իմ ձայնն սիրայոյդ, Բայց կը մընամ լուռ, եւ էր .

Զի չեմ կարող նայիլ վե'ր .

Պարտիդին մէջ կը բուրեն վարդ, շուշանիկ, Յասմիկ, մեխակ, սմբուլ, քոյրեր երջանիկ . Բոյրի մրցում մի կը շնչէ մէջ օդոյն . Սիրեմ ես իսկ բուրել ծաղիկ չիկազոյն , Բայց, եղուի ինձ, չեմ կարող ,

Զի չանթահար եմ, սեւ հող .

Դու, որ տաս շող աստեղց, լուսնին, արեգին, Սոխակին երգ, ծաղկան իսկ բոյր անմեկին, Միթէ զլանամ հիւլէիս սո'սկ մի նայուած , Հէգ փոշոյս, որ լիւզ դայ ի գետն արտասուաց . Ո՛հ, ո՛չ երբեք, Սուրբ Հայր իմ .

Ո՛րդ մ'եմ, այլ Քեզ կը փարիմ .

Սամսոն ԱԻՅՏԻՍ Կ. ԿԻՒԼՊԵՆԿԵԱՆ

ՅՈՒՇԻԿՔ ԱԳ-ԴԻՍԱՐԱՅ (ԹԻԻԱՏԻՐ)

Բ.

Երկար ժամանակէ ի վեր ի Թիւատիր աշխատած են ամերիկեան միսիոնարք որոց առաջինն եղած է, որպէս հաւատեցին ինձ, Մր. Լաթ, եւ ապա եկած է Մր. Տօթ . Յետոյ ընդ երկար, իբր 25 ամեր, աշխատած է անձանձիր՝ Քիրիյէ Եւսթաթիոս, քարոզչական ծանր բեռան վրայ բարգելով մերթ ուսուցանելու մաշիչ արուեստն . Պատ. Դանիէլ Իշխանեան, ընիկ Կեսարացի, երկիցս պաշտօն վարած է աստ, ընդ ամէնն իբր 13 տարի . Սոյն աղեղարդ ծերունւոյ պատկառելի կերպարանը, լուրջ հայեացքն եւ նահապետական մօրուքն մի խոր տպաւորութիւն կը գործեն իւր ունկնդրաց վերայ . Նաղարէթ Գրիգորեան եւ Գրիգոր Գալիանեան եւս աշխատած են աստ վերջերս մի քանի ամսոց միջոցին երկցս պաշտօնէից փոփոխութիւն եղաւ եւ ուր ուրեմն յաջողեցան գտնել զոմն Կ. Տոմպալեան անուն որ ստանձնեց Թիւատրոյ եկեղեցւոյն հոգը . Որովհետեւ սոյն եկեղեցի դատապարտեալ էր յաճախ առանց հովուի մնալ, արժանաւորով այն բաղդի որոյ կը վիճակին սովորաբար Թուրքիոյ եկեղեցեաց փոքրամասնութիւնը, ճիշդ նոյն միջոցին յորժամ ուրոյն քարոզիչ կը պակասէր՝ տեղոյն նա մակատան անօրէնն, Աղեքսանդր Էֆ. Նալբանդեան, անձնուիրաբար առաջնորդած է պաշտամանց բաւական ժամանակ .

Ըստ որում ուղեկցին յանձնարարեալ էր աղօթքի եօթնեակն անցունել ի Թիւատիր, պատեհ առիթներ ունեցայ ժողովմանց ներկայ լինել . Այսու պատեհութեամբ կրնամ հաւատաւ թէ կան ջերմեռանդ քրիստոնեայք ի Թիւատիր, որք ըմբռնած են իւրեանց վեհ կոչումն եւ ծանր պարտականութիւն, եւ կը ջանան ընել զոր ինչ կը խորհին թէ պարտին ընել . Այսու հանդերձ քարոզչաց շուտ փոփոխիլն մեծագոյն արգելքն եղած է իւրեանց զարգացման եւ յառաջացման, այնպէս զի ստիպեալ են գնազատիլ իրենց վիճակէն եւ հետագայ բառերով արտայայտել իրենց դանդաղ . Քանի որ աստ գործ մը սկսան, պարտին պա-

հանջեալ կարեւորութիւնն տալ, եթէ ոչ կը մնանք տարիներով այն վիճակի մէջ ուր արդէն ենք եւ կը վախճանք մնալ ընդ երկար .

Հնութեանց մնացորդք կարի սակաւաթիւ են ի բաց առեալ մի քանի բեկորներ որք տանց որմոց մէջ ներփակեալ են . Հանդիպեցանք հնամի քանդակագործութեանց ստուարաթիւ նշխարաց քաղաքին թէ՛ ներսի եւ թէ՛ դուրսի կողմը . Բլրակի մը դագաթան վերայ նորերս յերեւան բերուած է մի տապանաքար յուշարէն արձանագրութեամբ, զորմէ կը հաւատեն թէ սպանոցի յոյն իշխանի մը եւ իշխանուհւոյ մը տապանաքարն էր . Հայոց անպատասպար գերեզմանատեղւոյ մէջ տեսանք բազմաթիւ սեանց խոյակներ, դրանց սեմեր եւ դրանդիներ, եւ սեանց պատուանդաններ որք զարդիս իբրեւ տապանաքար կը գործածուին առ ի չգոյէ լաւագունին .

Փափաքեցանք բարձունքէ մը դիտել զԹիւատիր եւ զայս փափաք իրագործելոյ համար պարտէր մեզ բլրակի մը ցածագիւր գագաթն մաղլել որպէս զի հարնէինք մեր նպատակին . Մեր հետադին քայլեր ուղղեցինք դէպ վաղաւերիկ հողմաշարժ աղօրիք մը որոյ կիսափուլ որմոց վերայ կանգնելով դիտեցինք այն տխուր տեսարանն զոր բնութիւնն մեզ կը ներկայէր . Թիւատրոյ մեծագոյն մասն մեր առջեւն ունինք, եւ թերեւս ամբողջութիւնն կարող ըլլայինք տեսնել եթէ քաղաքին կեդրոնը եւ Թուրքաց դեզմաննոցներու հսկող արեւելեան սօսեաց ստուերախիտ շարքն չարգելուին մեր տեսութեան անդր թափանցելն . Թիւատիրն զոր այժմ կը տեսնենք չէ նախկինն . Սոյն քաղաք, որպէս ոմանք կը հաւատեն, երկցս ամբողջովին աւերեալ եւ վերաշինեալ է . ուրեմն պէտք է երեք խաւեր փորել որպէս զի Սուրբ Գրոց Թիւատրոյն հանդիպին մեր աչեր, եւ կարենանք չահելան տեսնելութեամբ ճոխացունել մեր յօգուածներ . Ի հետուստ կ'երեւի Ալլես դետն որոյ առեղերք աճող ստեղծաբեր տնկոց ստուար թիւն մինչ իսկ Տր. Ա. Ն. Սըմըրվիլ կը հռչակէ իւր «Եկեղեցիք յԱսիա» տիտղոսով զբնոյնին մէջ, եւ կը յարէ, «Նոցա չորցած ստեղծութեան մեծաւ քանակութեամբ կը գործածուին ճաշարաններու մէջ յարեւելս՝ ակոյայ մաքրելու համար .» որպէս ակնարկեցի վեր ի վերոյ առաջին յօդուածոյս մէջ . Պահ մի հիացեալ դիտելէ զինի զոր ինչ ըրած էին ժամանակն եւ մարդկային կործանիչ ձեռն թեւ թեւի տալով, իջանք վար . աչքէ անցուցինք երկաթուղւոյ կայարանի շէնքին հիմունքը եւ ապա տղմուտ փողոցներէ քաղաք վերադարձանք . Հաւանաբար Տր. Սըմըրվիլ սոյն ցիխոտ վայրերէ անցնելով աղտեղութեանց մէջ տեսած է վաղեմի հեթանոսական մեհակն մը մնացորդներն որ թերեւս էր այն վայրն յորում կոոյ կը գոհէին միս զոր ուտելու փորձուած էին քրիստոնեայք որ ի Թիւատիր (Յայտ. Բ. 20) . Քաղաքէս խուռն ինչ հեռի կարի խարխուլ վիճակի մէջ մի աւերակ կայ որոյ Կեսարայ Պալատ տիտղոսն ստուած է աւանդութիւնն, թէպէտ անհնար է ստուգել կառուցման ո՛չ թուականը եւ ո՛չ նպատակը . Թիւատրոյ շրջակայներն սիւներու բեկորք, տապանաքարք, եւ նոյնօրինակ հնութեանց նշխարք կը գործածուին իբրեւ կուր, ջրհորի ծածկոց, եւ այդ կարգի նպատակաց համար . Թիւատիր քաղաքական տեսակէտով կարեւորութիւն ունեցող տեղ մը չէր, եւ հետեւապէս իւր պատմութիւնն

չէ այնպէս շահեկան, որպէս են պատմութիւնը եփեմոսի, Սարգիսի եւ Պերգամոնի, ոյք Փոքր Ասիոյ թագաւորութեանց մայրաքաղաքներն էին:

Զմիւռնիա

Լ. Յ. ԳԱՍՏԱՐՅԱՆ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՈՐԲԱՆՈՅԻ ՅԱՄԻՆ 1890 ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԸՆՈՂ ԹՈՒՐԹԻԱՒԱԿ ՆՈՒՐԱՏՈՒԱՅ ԱՆՈՒԱՅՑ ՅԱՆԿՆ

1. Պրուսայէն. — Աւետ. Հայոց եկեղեցին, 100 դահեկան. Լէսլի եւ Տըլլաւ Քրոֆորտ, 47: Պատ. Ա. Մոմսեանի ձեռամբ. — Մատամ Պրոթ, 80. Մր. Շուէր, 20. Հաճի Անճէլոյ, 10. Անտոն, 5. Նիքոլաքի, 5. Ապտուլլահ, 5. Տիւրիմոս, 5. Լ. Լուիֆեան, 10. Մասոթի, 20. Ֆրանչէսքոյ, 10. Եղեկիւն, 10. Բէթրոյ, 10. Սալումոն, 10. Խայրի պէյ, 5. Մր. Թիւրք, 10. — Միքայէլեան, 9. Հաճի Գոսթի, 33. Տիկին Մ. Տէր Նիկողայոսեան, 10. Կուրտիկեան, 5. Մկրտիչ Գալսէրի, 108. Կ. Օհանեան, 10. Ա. Մարաշլեան, 20. Սատուր, 10. Թ. Մարգարեան, 74. Աննիկ, 10. Կանգուցեալ Տիկին Պաղտատարեանի քսակէն, 18. — Փոքրիկ Հայկանոյ Մեղքոնեանի ձեռամբ. — Պաղտատար, 10. Հանէսեան, 5. Կարապետ, 5. Խաչատուր, 5. Թապախեան, 25. Մարտիրոս, 3. Օտապաչի, 3. Սարը Յակոբ, 2. Մեղքոն, 5. Տէր Յակոբեան, 5. Փիլիպպոս, 5. Մերկերիոս, 5. Պետրոս, 2. Արքանամեան, 5. Փափազեան, 5. Չոլագեան, 5. Կարապետ, 25. Գասպար, 2. Աւետիս, 25. Սողոմոնեան, 5. Մարտիրոս, 25. Տեղեմաք, 5. Յ. Ջարիֆեան, 5. — Մր. Բէշ, 10. Կ. Պետրիկեան, 20. Գ. Եղլըզեան, 20. Յ. Ջարիֆեան, 20. Ս. Ջարիֆեան, 10. Մ. Ջարիֆեան, 10. Հաճի Ս. Կուրտիկեան, 10. Էմիրզէ, 10. Մր. Քրոֆորտ, 80. Տէր Արքանամեան, 10. Յակ. Պոտուրեան, 20. Մկր. Շահանկիրեան, 20. Տրէնց Մարգարեան, 40. Տէմեան, 10. Էլմամեան, 10. Մ. Քէօլեան, 10. Գանոնեան, 5. Կ. Պոյաճեան, 20. Գ. Գրքմըզեան, 20. Գալսեան, 10. Տ. Քէօլեան, 20. Պ. Եղեկիւնեանի ձեռամբ, 30. Ատալեան, 20. Ռ. Ռաֆայէլեան, 10. Տէր Դաւթեան, 10. Ռ. Գուրեան, 10. Յ. Արմաղանեան, 20. Շիրէճեան, 20. Ա. Օհանեան, 40. Հալիլ աղա, 152. Ս. Մարգարեան, 10. Իշխանեան, 10. Տր. Իգնոմմիտի, 60. Գրիգոր Ս. Թանկերեան, 20. 2. Քաղաքս այցելող Բիւրերէ. — Տէր եւ Տիկին Եռնվանեան, 25. Կահեկան Տիկին Գոնապեան, 20. Տէր եւ Տիկին Ճերմակեան, 10. Մասթըր օվ Թրինիթի Հոլ Ի Քէյմպրիճ, 68. Եւ Կեսպանատան դաւաքը, 20. Պատ. Ս. Մահչիկեան, 20. Պատ. Ա. Պոզդանեան, 216. Տր. եւ Տիկին Գալաճեան, 40. Մ. Հայէնեան, 5. Կոստիկեանք եւ Բ. Պետրոսեան, 108. Ուրիշ բազմաթիւ այցելուք քաղաքիս ցաւէ ընկ որ անդիկ կողմէն անցան. Լուի. Ժ. 34. 32. 3. Կ. պոլէն. — Տր. Ա. Թումաշ, 108. Միրի-Քէյլմեան, 50. Պատ. եւ Տիկին Ս. Իւթիւճեան, 30. Պայպըլ Հանսի մատուռէն Պատ. Կոստանդեանի ձեռամբ, 200. Պատ. Կ. Գաբրիէլեան, 216. Տր. Մատթէոսեան, 324. Գալուստեան, 50. Շահակեան, 100. Պատ. Մր. Սուլիկ, ամերիկեան հիւպատոս, 60. Յակոբ Մոմսեան, 54. Իսկիւլտարի կերակրեալայ դպրոցէն, 108. 4. Դաւառներէն. — Սեբաստիոյ եկեղեցին, 85. եւ Մր. Հրապարակ ընտանիք, 10. Տիկին Եկեղեցին, 40. Ենիճէի եկեղեցին, 154. Կարնոյ եկեղեցին, 230. եւ Գողթոյի եկեղեցին, 63. ձեռամբ Մր. Բիւրաթեանի.

Արապկիրի մէկ գիւղէն, 40. Մր. Ալլէնի ձեռամբ. Իսթանուղի եկեղեցին, 128. եւ Պատ. Օտեան, 88. Շամախի եկեղեցին, 120. Տարտանէլէն 20. Ինչպէս եւ անցեալ տարի 40. Քէօթահայէն. — Մրնա, 5. Մարգաւանէն. — Պատ. Ֆիլեան, 40. Սթալրաքի, 10. Զմիւռնիայէն. — Պատ. Դ. Իշխանեան, 40. Մարտիրի եկեղեցին, 176. Մուրտաչայէն. — Տոմակ վաճառեալ, 20. Հաճի Եղիա, 40. Չարչամպայէն, 20. Բաղէշէն, 190. Պարտիզայէն Մ. Սըլիեանի ձեռամբ. — Ա. Աղաբեան, 5. Ա. Խաչուկեան, 5. Պ. Յակոբեան, 5. Ա. Աղաբեան, 5. Մ. Ճէմիլեան, 5. Ա. Ալէքսանդրեան, 5. Պատ. Մ. Յակոբեան, 5. Դ. Յովակիմեան, 5. Տէր եւ Տիկին Սըլիեան, 10. Կէմէրէքէն. — Առաքելութեան Գանձանակ, 125. Նուրիցա, 10. Մ. Յակոբեան, Միթար եւ Տոմապետեան Յակոբ դահ. Հաւատուորիկէն. — Պատ. Տէր Պաղտատարեան, 10. Դաղարեան, Տարինեան, Գորբիլեան, Բաղար, Տամպուրաճեան, Մ. Տէր Պաղտատարեան, 3. Գաբրիէլեան եւ Մկրտիչեան Յակոբ դահ. Սոյն 50 դահեկանը դեռ չէ հասած մեր ձեռքը. Բազաորճէն. — Դ. Պարոնեանի ձեռամբ. Աւետեան, Դաղարեան, Ալթըզգեան, Չայողլեան, Երէցեան, Պափաճեան, Թէշլերեան, Յովաննէսեան, Տիկին Համարճոմեան, Տիկին Պափաճեան, Կոնիկեան, Մորճիկեան, Համարճոմ, Մ. Պափաճեան, Մաստիկեան, Պոզոս, Եւ Չայողլեան, Մատիւնեան, Կարապետ, Ս. Չայողլեան, Տիկին Վարդանեան, Տիկին Սուքրիսեան, Անդրէասեան, Դ. Մորճիկեան, Յակոբ դահ. եւ Տիկին Յովաննէսեան, 10. Վէլիր-Քէօփրիէն. — Վ. Սըմաթեանի ձեռամբ. Միս Բայթ, Գաղանճեան, Խաչերեան, Մահուկեան, 3. Խաչերեան, 25. Օվիկեան, Քէմանչեան, Քէօրօղլեան, Թոգաթլեան, Իշնէճեան, 3. Խաչերեան, Պասմաճեան, Յովաննէսեան, Պարանեան, 3. Խաչերեան, Սէֆէրօղլու, Ծերուկեան, Յակոբ դահ. Բարեաթրական Ընկերութիւն, 10. ռմն, 15. Եղարք Սիմաթեան, 30. Ակնէն. — Մ. Ժամկոչեանի ձեռամբ. Դեր. Յակոբոս վարդապետ Յակոբեանի շնորհիւ Լուսաղգայիններէ, 200. Հանգուցեալ Եագութ Խաթուն, 108. եւ նորա ձեռամբ Վալաթ Խաթունէ, 20. Խանարեան Խաթունէ, 20. Քէլէքճեան Խաթունէ, 40. Քիւրքճեան Խաթունէ, 10. եւ Հաճի Հանրմէ, 5. եւ ձեռամբ Տիկին Թիւրաթիւանի, 52. Ս. Մեծատուրեան, 15. Բ. Քէպապեան, 10. եւ երկու քոյրեր, 10. Պանարմայէն. — Տիկին Արուսեակ եւ որդին Արմենակ, 25. Յակոբ, 10. Գէորգ, 10. Արթին, 5. Գէորգ, 5. Ա. Արապահեան, 10. Աւետիս եւ Հաճի Արքանամ, 20. Բիրեան, 5. Օ. Արթինեան, 10. Զիլինկիրեան, 11. Աւետիս, 10. Գրիգոր եւ Մատթէոս, 10. Լուսնթագեան, 20. Մ. Այանեան, 5. Վարդանեան, 20. Ուզունեան, 10. Յ. Արքանամեան, 5. Օ. Բունարճեան, 5. Արգումանեան, 5. Պէյլերեան, 11. Հաճի Արքանամ, 5. Յակոբ, 20. Մարտիրոս, 20. Եղիաթիթ, 5. Եսար, 10. (Գուստարն է 280. սակայն անգլաններն խիստ աւելորդ գրուած լինելուն համար իւրաքանչիւրի նուէրին ուղիղ գրուած լինելը չենք երաշխաւորեր.) Սէօլէօղլէն. — Տէրճեան Յովաննէս եւ ընտանիք, 25. Խուլլուի եկեղեցին, 60. Պաղտատէն. — Ռաֆայէլ, 40. Կէմէրէքէն. — Առաքելական Գանձանակ, 125. Նուրիցա, 10. Մարիամ Յակոբ-

եան, Միթար եւ Զ. Տոմապետեան, Տահան դահ. Բաղէշէն, 190. Կիպրոսէն, Ա. Իւթիւճեան, 50.

5. Այլ եւ այլ նպատակներ. — Տր. Թումաշ, 25. Կարո Սուրբ Գիրք. Մր. Քրոֆորտ Իշխատակ Կանգուցեալ Միսիլ Քրոֆորտի, մի երգեհոն եւ բեմի Աստուածաշունչ մատուրան համար եւ գործածեալ Կանգերճներ (Քէպէտ մեռաւ, բայց տակաւին կը խօսի) Երբ. ԺԱ. 4. Գործածեալ քաւեր այլ եւ այլ տեղերէ. Ենիճէէն լուսիս. Ենիճէէն հիւրէն Կ. Աճէմեան. Կարաք եւ ճաւար. Մուրադայէն Հաճի Եղիա, մի բոս չամիչ. Ճէրրահէն 400 հաւկիթ եւ լուսիս. Իսթանուղին Պատ. Օտեան, 20. քաւ միւր. Ա. Օհանեան, թուղ եւ խաղող. Ճէրրահէն 3. Զիւմրիլթեան, երկու սաղ, ճաւար եւ աւելիւղէն. Պատ. Դաղարոս Կարապետեան եւ Պատ. Պոզդանեան, չաքարեղէն. Ճէրրահէն Կարապետ, խնձոր եւ ընկոյզ. (Ան որ աշխարհիս բարիքը ունի, եւ իր եղբայրը բանի մը կարօտ կը տեսնէ ու իր գուրթը անկէ կը գոցէ, ինտո՞ր Աստուծոյ սէրը իր մէջ ընտկած կ'ըլլայ) Ա. Յովն. Դ. 17.)

6. Հաստատութիւնէն դոյացած հասոյթք. — Գանձանակէն 474, որոյ 180ը Քիւրտիստանի Առաքելութեան համար մեր կուլիւրէն աւելցած կաթէն, չերամարտուածութեանէ, արտին բամպակէն, աւելէն, եւ այլ եւ այլ ձեռագործաց եւ ուրիշ յիւթոց վաճառումներէ, 2100.

«Երկիրը իր պտուղը պիտի տայ, ու Աստուած մեր Աստուածը մեզ պիտի օրհնէ» Սաղ. Կէ. 6.

1. Ամէն բանէ առաջ աղօթք, խնդրութեամբ, աղաչանք «վասն ներքին եւ արտաքին յաջողութեան եւ զարգացման Որդանոցն»:

2. Աւետիքի եւ Բիւրիւնի բաժանորդը կրնան 5 դահեկան աւելի զրկել բաժանորդագրոյն հետ իրրեւ նուէր տարեկան հաստատութեանս:

3. Նամակի չգործածեալ գուր կրնայ միշտ իրրեւ գրամ առ մեզ զրկուիլ:

4. Իւրաքանչիւր օգնող թող ջանայ մի քանի ուրիշներ եւս համոզել:

5. Մասնաւոր յաջողութեան ատեն ջանք ըրէ միշտ նուէր մը յատկացնել Որդանոցին:

6. Կտակի խնդիրը պէտք է մեր ուշադրութեան առարկայ ըլլայ:

7. Երբ Աստուած զքեզ ի Պրուսա առաջնորդէ, «անդիի կողմէն» մի անցնիր, եկ եւ տես եւ ձգէ լուսադ որոց զանձանակին մէջ:

8. Աւետարանի պաշտօնեայք թող հաճին բանիւ քարոզի եւ յորդորի հրաւիրել «որոց այցելութիւն ընկը» որ է Հօր Աստուծոյ առջեւ «անարատ կրօնասիրութիւն»:

Արեւելեան Որդանոց Գ. ԳԱՏԱՏԱՐՅԱՆ

Պրուսա Տնօրէն 1 յունի. 1891

ԱԶԴԵՐ

Վաղը Տէրունական Ընթրեաց Հաղորդութիւնը պիտի կանաքութի Լանկայի Աւետ. Ժողովրդեան տաժամայ աղօթատեղւոյն մէջ, ի Կէմիթ փաշա, Համամ փողոց, ի ժամ 8, ըստ Թուրքաց:

Կ. պոլսոյ Երիտ. Քրիստ. Ընկերակցութեան աղօթքի Ժողովրդեայ պիտի ունենայ վաղը Պայպըլ Հաստի մատրոսն մէջ, ժամը 9ին, ըստ Թուրքաց:

ՀԱՆՐԱՊԵՏ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Յունի. 5 քառ Յուն., և յունի. 17 քառ Լատ., 1891

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Կըսուի թէ որոշուած է որ էմին փաշա կարգուի կառավարիչ Գերմանական Արեւելեան Ափրիկէի արեւմտեան մասին յորում կը գտնուի նաեւ Լճաց Երկիրը, եւ Պարոն Սոտտէն Արեւելեան Ափրիկէի միացեալ մասանց կառավարիչ լինի։ Այս անձինք իրենց պաշտօնները պիտի ընդունին հաւանականապէս ապրիլ 1ին, վասն զի յայնժամ պիտի լրանայ Հազ. Վիսմանի իբրեւ Կայսերական Պատուիրակի պաշտօնին պայմանաւորը։ Այդ ժամանակ Հազ. Վիսման կրնայ բոլորովին հրաժարիլ գերմանական գաղթային պաշտօնէ, կամ կրնայ զրկուիլ կարգադրելու Գերմանական Արեւմտեան Ափրիկէի գործերը։

— Բազմաթիւ մեղմ եղանակէ մը ետքը վերադարձաւ սաստիկ ցուրտը։ Հիւսիսային Գերմանիոյ երկաթուղիք շատ տեղերու մէջ ծածկուած են ձեան գէղերով, եւ անցեալ շաբթու ամիսի առաւել ձիւն կար ի Տանիմարքս որ կառավարող երթեւեկութիւնը բոլորովին դադարեցան։ Մինչեւ իսկ Վիէննայի լայնութեան աստիճանն ունեցող քաղաքի մը մէջ կառավարող կանոնաւոր երթեւեկութեան արգելք եղաւ ձիւնը։ Նաեւ քանի մը օր թղթատարը չհասաւ ի Կ. պոլիս, եւ ընդհանրապէս թղթատարական պայուսակները սովորականէն օր մը ուշ կը մնան։ Հիւսիսային Ծովու նաւահանգիստները սաստիկապէս սառած են։ Գերմանիոյ Բուքսհովէն կոչուած նաւահանգստին մէջ երեք չոգեհաւեր ընկղմած եւ ուրիշ 29 չոգեհաւեր սառնին մէջ մնացած են։ Հոնոսս գետոյն մէջ թէեւ սառը հալիլ սկսած էր, բայց ջուրը դարձեալ սառած է, եւ ի Լորիս սառի զանգուածներ մինչեւ 17 ոտնաչափ բարձրութեամբ դիրքուելով ողողման վտանգ կը սպառնան։ Ի Թրիէսթէ եւ ի Ֆիուլմէ դարձեալ հիւսիսային սաստիկ քամի մը կը փչէր նման այն հովիտն որոյ մասին գրեցինք անցեալ շաբթու, եւ Բրաւ-Եյի երթեւեկութիւնը ընդհատեցան, վասն զի ոչ ոք կրնար գուրս ելնել տունէն առանց վտանգի ներքեւ զննելու իւր կեանքը։ Ի Լոնտոն ցուրտը եւ մէզը մեծապէս բարձրացուցած են մահուց թիւը, եւ տարւոյն առաջին շաբթուան մէջ մեռնողներուն թիւը վերջին 10 տարեաց նոյն շաբթուան մէջ պատահած մահուց միջին թիւէն 601 աւելի էր։ 9,000 գործաւորք եւ առաւել քան 1,000 կառքեր կը գործածուին ի վիէննա փողոցներուն ձիւնը մաքրելու համար։ Մինչեւ իսկ ի Հոմ խիստ եղանակ մը կը տիրէ։ Փէշթի քով Դանուբ գետը սառած է, եւ քանի մը տեղեաց մէջ սառնին թանձրութիւնը փորձուելէն ետքը գետոյն վրայ յատուկ ճամբաներ բացուեցան եւ հազարաւոր մարդիկ անցան։ Բայց ոմանք փորձեցին անցնիլ այնպիսի տեղէ մը ուրկէ անցնելու համար հրաման տրուած չէր, եւ հետեւանքն այն եղաւ որ սառը կտորեցաւ եւ իւր 40 անձինք զետառնին եղան։ Սակայն այս անձանց գրեթէ բոլորն եւս ազատուեցան, եւ միայն երկուք կայ թէ կին մը եւ իւր երեք զաւակները, որոց ուր լինելն չգիտցուիլ, ջրահեղձ եղած են։

— Կը ծանուցուի թէ Գերմանիոյ կայսրը դարձեալ պիտի այցելէ Անգլիա յառաջիկայ

ամիսն մէջ։ Սթանբուլ կը կարծէ թէ բուր Անգլիացիք մեծ գոհունակութեամբ պիտի ընդունին այս լուրը։ Սոյն թերթ սապէս կը գրէ. «Վիլհելմ կայսրը իւր մեծ կարողութեամբ, բեղուն իմացականութեամբ, զօրաւոր համակրութեամբ, եւ իւր սաստիկ անձկութեամբ հասկնալու ժամանակիս ընկերական խնդիրները՝ արդէն իրեն համար շինած է այնպիսի դիրք մը յոր գուն ուրիշ կարողագոյն եւ ամենէն բարեբաղդ վեհապետք կարող եւ զած են հասնիլ իրենց գահակալութեան շատ ժամանակ ետքը»։ Նոյն թերթը կը յարէ սակայն թէ Անգլիոյ մէջ զօրաւոր փափաք մը կայ որ այս անգամ Կայսրը այցելութիւն մը տայ ոչ միայն Թագուհոյն բայց նաեւ անգլիացի ժողովրդեան, վասն զի ուրիշ կերպիւ կարող պիտի չլինի ճանաչել զԱնգլիա իւր ամբողջութեամբ եւ զանազանութեամբ։

— Անցեալ շաբթու Մր. Փարնէլ իւր կուսակցաց ոմանց հետ դարձեալ գնաց ի Գաղիա եւ տեսակցութիւններ ունեցաւ Մր. Օ'Պրայընի հետ, բայց երկուստեք եւս լուծութիւն կը պահուի այդ տեսակցութեանց արդետոյն նկատմամբ։ Մր. Փարնէլ յԱնգլիա վերադարձէն ետքը Մր. Մաք Բարթէի եւ Մր. Սէքսթըն գացին ի Գաղիա Մր. Օ'Պրայընի հետ տեսակցելու։ Գաղիոյ Ֆիւլայ թերթը կ'իմանայ թէ Մր. Փարնէլ կը հաւանի սա կարգադրութեան որ ինք եւ Մր. Մաք Բարթէի հրաժարին իռլանդացի երեւոյթանաց կուսակցապետի պաշտօնէն եւ նոր կուսակցապետ մը ընտրուի, եւ թէ Մր. Փարնէլ կ'ուզէ որ իւր յաջորդը լինի Մր. Օ'Պրայըն։ Սակայն այս վերջինը պարտի լրացունել վեցամսեայ բանտարկութեան պայմանաւոր մը, եւ կ'ըսուի թէ Մր. Օ'Պրայըն քիչ ատենէն պիտի երթայ յԱնգլիա եւ կառավարութեան յանձնէ ինքզինքը։

Մր. Տիլլըն, որ Մր. Օ'Պրայընի հետ դատաւարուած էր վեցամսեայ բանտարկութեան, Ամերիկայէ չոգեհաւ նստած է Գաղիա երթալու համար։

— Պարսկաստանի Շահը եւ Աֆղանիստանի էմիրն ընդունած են իրաւարար Զօր. Մաքլէյնի տուած որոշումը, եւ այսպէս կը վերջանայ պարսկական եւ աֆղանեան սահմանագլխոյն խնդիրը։

— Անցեալ երեքշաբթի օր Վիէննայի ժողովուրդը հաւատարմական եռանդուն ցոյցեր ցրաւ ի նշան իւր երախտագիտութեան առ Կայսրն որ աշխատած էր «Ընդարձակագոյն Վիէննա» մը յառաջ բերելու, այսինքն միացունելու նախկին քաղաքը իւր արուարձանաց հետ։ Առաւօտուն գումարումներ եղան 19 չրջանակաց իւրաքանչիւրին մէջ յորս քաղաքը բաժնուած է այժմ, եւ երեկոյն չքեղ հացկերոյթ մը տեղի ունեցաւ ընդ նախադահլութեամբ նախկին նախարարապետ եւ այժմու Աւագ Դատաւոր ծերունազարդ Ֆոն Զվէրլինի։ Ընդարձակեալ մայրաքաղաքն ունի 1,400,000 բնակիչ։

— Անցեալ շաբթու Օտեսոյէ 2,000 չըրեայք գաղթեցին յԱնգլիա եւ յԱմերիկա, եւ պարտաւորութիւնք տեսնուած են Համպուրկի չոգեհաւովք 30,000 ոռոսիացի չըրեաներ փոխադրիլ ի Պրազիլ։

— Պաշտօնական տեղեկութեանց համաձայն Կեղրոնական Ամերիկայի կուսութեամբ կոչուած երկրին քաղաքացի մէջ վերջերս 20,000 անձինք մեռած են ծաղկախտէ։ Սակայն ծաղկախտն այժմ տկարացած է այդ երկրին մէջ։

— Աւստրիոյ Օսթրաու քաղաքին մօտ ածխահանքի մը մէջ պայթում մը տեղի ունեցաւ, եւ 60 հանքագործք մեռան։ Արեւելեան զոհ գացող անձանց այրիք եւ որբերը նպաստ մը կ'ընդունին որ սակայն բաւական չէ նոցա ապրուստը հոգալու։

Մեծ Թատրոն մը հրոյ ճարակ եղաւ ի Նիւ Եորք։ Հրդեհն սկսաւ հանդիսականաց թատերասրահէն մեկնելէն քիչ ետքը։ Ի Մոսքուա մեծ պանդոկ մը հրոյ ճարակ եղաւ, եւ 9 անձինք մահացու կերպիւ եւ այլք թերթեւ կերպիւ շնասուեցան։

— Պենթինկայի Ծովուն վէճն ընդ մէջ Անգլիոյ եւ Միացեալ Նահանգաց՝ ծանրաւիշու երեւոյթ մը առած է։ Միացեալ Նահանգաց կառավարութիւնը կը պնդէ թէ երբ Ալաքա Ռուսիոյ սեպականութիւնն էր, Անգլիա գործնականապէս կը ճանաչէր որ միայն Ռուսիա իրաւունք ունէր ծովահորթ որսալ Պենթինկայի Ծովուն մէջ, եւ թէ այդ իրաւունքն անցաւ Միացեալ Նահանգաց կառավարութեան երբ սա գնեց զԱլաքա։ Այսու համոզմամբ Միացեալ Նահանգաց մարտանաւուց հրամանատարը բռնած են ծովահորթ որսացող անգլիական նաւերը, եւ կ'ըսուի թէ անգլիական կառավարութիւնը յայտարարած է որ եթէ դարձեալ անգլիական դրօշ կրող նաւերը բռնուին կամ քննութեան ենթարկուին, զինու զօրութեամբ զիմադրութիւն պիտի լինի։ Անգլիացիք կը պնդեն թէ Պենթինկայի Ծովը բաց ովկիանոսին մէկ մասն է, եւ թէ վասն որոյ Միացեալ Նահանգաց կառավարութիւնն իշխանութիւն չունի ծովուն այն մասին վրայ որ առաւել քան երեք մղոն հեռի է ծովեզերքէն։ Անգլիական թերթեր կը հրատարակեն Նիւ Եորքէ զարնուած հեռագրեր որք կը ծանուցանեն թէ ամերիկեան կառավարութեան հրամաւ նաւ 12 մարտանաւերէ բաղկացեալ նաւատորմ մը պիտի երթայ ի Սան Ֆրանչիսքոյ, բայց Նիւ Եորքէ հերքէ սոյն լուրը։ Լորտ Սալզբըրի առաջարկած է որ խնդիրը իրաւարարութեան յանձնուի, եւ անգլիական թերթերը կ'ըսեն թէ Լորտ Սալզբըրի սոյն առաջարկութեամբ իւր պարտականութեանէն աւելի զիջում ըրած է, վասն զի նորա պահանջը բացարձակապէս արդարացի է։ Սթանբուլ սապէս կը գրէ. «Ահաւատալի կը թուի որ լուսաւորեալ ազգ մը վայրկեան մը վարանի ընդունելու այնպիսի առաջարկութիւններ որք բարեկամական ոգով յղացուած են»։ Մր. Պէյն եւս սկզբամբ կը հաւանի իրաւարարութեան, բայց համափութ չէ Լորտ Սալզբըրիի հետ թէ ո՛ր խնդիրը պարտին մատուցուիլ իրաւարարաց։ Կըսուի թէ այժմ նկատողութեան կ'առնուի առաջարկ մը որպէս զի ծովահորթի որսորդութիւնը բոլորովին դադարի մինչեւ որ համաձայնութիւն մը գոյանայ, եւ թէ հրաւէր պիտի կարգացուի Գերմանիոյ, Ռուսիոյ, Գաղիոյ եւ ուրիշ տէրութեանց որպէս զի հաւանին սոյն կարգադրութեան։ Որովհետեւ թէ՛ Անգլիոյ եւ թէ՛ Ամերիկայի ժողովուրդք սարսափով կը նկատեն պատերազմի դադարին իսկ, կրնանք վստահ լինել թէ սոյն խնդիրը խաղաղ լուծում պիտի գտնէ։ Եւ կը կարծենք թէ միակ վտանգն այն է թէ նաւային պատերազմասէր հրամանատար մը իւր անխոհեմ ընթացիւք կրնայ երկու երկրացի մէջտեղ թշնամութիւն յարուցանել։

— Դեռ լուր չունինք թէ Միացեալ Նահանգաց զօրաց եւ ամերիկեան Հնդկաց

